ZAPISKI NUMIZMATYCZNE

PISMO POŚWIĘCONE NUMIZMATYCE I SFRAGISTYCE

WYDAWANE I REDAGOWANE

przez

MIECZYSŁAWA KURNATOWSKIEGO.

Nr. 15. | Kraków, Styczeń 1888. | Rocznik V.

„Zapiski Numizmatyczne“ wraz z dwoma tablicami i dodatkiem Cennika monet i medali wydawanego od r. 1882 wychodzą w Styczniu, Kwietniu, Lipcu i Październiku. — **Warunki prenumeraty**: rocznie wraz z przesyłką pocztową: w *Państwie austryackiem* 4 złr.; w *Niemczech* 8 mark; w *Rossyi* 4 ruble; we *Francyi* i innych krajach 10 franków.

Administracya i Redakcya: Kraków, rynek Nr. 17.

Przyczynki do historyi medali i monet Polskich

bitych za panowania Stanisława Augusta.

(Ciąg dalszy).

Dnia 4 października komisya skarbowa daje swoje zezwolenie na zmianę stopy menniczej, natomiast komisya mennicza sprzeciwia się temu.

W tymże czasie zbierają się na sesyą delegacyjną, aby opracować projekt zmiany stopy menniczej do konstytucyi, następni przez króla mianowani delegaci: Massalski biskup Wileński, Jabłonowski W-da Poznański, ks. Sułkowski W-da Gnieźnieński, Lubomirski marszałek W. kor., Chreptowicz podkomorzy lit., Zienkiewicz kasztelan Smoleński, Raczyński pisarz kor., Chomentowski pisarz Sandomierski, Rychłowski pis. Czerski, Szamocki pis. Warszawski, Wilczewski pis. Wiski, ks. Sułkowski pis. Łomżyński, Łempicki pis. Rożański, Jezierski pis. Nurski, Lasocki pis. Sochaczewski, ks. Woroniecki pis. Bracławski. Z Litwy: Szypułkowski pis. Lidzki, Wolmer pis. Grodzieński, Żyniew pis. Starodubski, Bułcharyn pis. Wołkowyski.

Delegacya ta uchwala zmianę stopy menniczej na 85 zł. i podwyższenie wartości złotego do 32 groszy.

Ks. Sułkowski i biskup Wileński w osobnych memoryałach doradzają zmianę stopy menniczej, Moszyński poleca podwyższenie wartości dukata na $17^1/_4$ złp.

Wszystkim tym projektom sprzeciwia się komisya mennicza, zdaje się dogadzając życzeniu króla, ani obniżyć stopy na 85 zł. ani też bić z czystego srebra monety nie dozwala.

Dnia 24 Października Gottlieb Szultze urzędnik menniczy donosi listownie królowi, że w tymże miesiącu Partenstein na swój własny użytek dwa centnary miedzi na monetę przebił. Na reperacye w mennicy przeznaczone 2,000 złp. sobie zatrzymał, a nic w mennicy nie naprawiwszy oprócz tego rachunek do zapłacenia na 2500 zł. komisyi przedłożył. Wystawił ślusarzowi rachunek na 40 cent. żelaza, gdy ten tylko 20 wyrobił. Dnia 4 września przyniesiono do mennicy kosze, w których miało być niby zapakowane wino węgierskie, gdy tymczasem w takowych trzy centnary miedzi węgierskiej się znajdowały. Szrót z srebra i miedzi do prób podaje w rachunkach jakoby z kasy dostarczone, i takowe znów następnie przetapia, dla tego liczy tak wiele odpadków. W skutek tego doniesienia nakazał król ścisłe śledztwo, które całe doniesienie jako zgodne z prawdą potwierdziło. Za te nadużycia Partenstein d. 31 grudnia ze służby wydalony zostaje.

Za rządów Partensteina wybito: Dukatów wartości 33,969 zł., srebra 970,939 zł., 7½ gr. miedzi 128,197 złp., 29½ gr. Straty poniosła mennica w tymże czasie: Deficyt w kasie 30,361 zł. 9 gr. 6 szel. Partenstein winien 30,735 zł. 1 gr. Za materyały Gartenbergowi 9,637 zł. 18 gr. Król dopłacał miesięcznie 288 zł. w ogóle 8,640 zł. Czynsz biskupowi kijowskiemu 14,656 zł. 7 gr. 9 szel. Procent od kapitału 32,400 zł. Pensye dyrekcyi 60,000 zł. Ogólna summa 186,430 zł. 10 gr. Gdyby był Gartenberg przez ten czas administrował mennicą, byłoby straty tylko 174,556 zł. 7 gr. 19 szel. a zatem mnicj o 11,873 zł. 28 gr. 6 szel. jak za administracyi Partensteina.

Efraim Brenn objąwszy miejsce Partensteina żąda, aby mu przeznaczono ½ procent złota i srebra na odpadek, gdyż komisya żąda bardzo dokładnej i czystej roboty.

Ponieważ Brenn w grudniu objął miejsce Partensteina, w niewielkiej ilości mogły być wybite monety w tym roku z jego literami E. B., dlatego są też dzisiaj dość rzadkie.

W tymże czasie przyjęto do mennicy probierza T. C. Stockmana, który przybył z Mołdawii prawdopodobnie od Gartenberga.

W r. 1774 wybito: *Dukatów* sztuk 17,607 wartości 294,917 zł, 7 gr., 1½ szel., *Talarów* 37,704 zł., *Półtal.* 14,260 zł., *Dwuzłotówek* 752,888 zł. *Złotówek* 36,529 zł., *Półzłot.* 149,343 zł., *Sr. groszy* 18,636 zł., 7½ gr., *Trzygroszówek* 103,900 zł., 24 gr., *Groszy* 6,517 zł., 23 gr. *Półgroszy* —, *Szelągów* —.

1775. Na sejmie odprawionym w bieżącym roku zapadła uchwała, iż mennica jest obowiązana płacić cło od sprowadzanych narzędzi i materyałów menniczych. Dnia 13 września Andrzej Zamojski stawia wniosek aby wnieść podanie na przyszłym sejmie o zniesienie powyższego prawa, gdyż Rzecz pospolita powierzyła mennicę królowi, a tenże bijąc pieniądze, czyni to dla dobra kraju. Wreszcie nie byłoby słusznem, aby król nie mając żadnych dochodów z mennicy, był obowiązany cło od sprowadzanych do mennicy materyałów opłacać. Wskutek tego wniosku król wydaje następujące na następnym sejmie zatwierdzone rozporządzenie: „Lubo konstytucya 1775 r. sub titulo ustanowienia cła generalnego, którą niewzruszoną mieć chcemy, opłatę od wszystkiego nemine excepto takowego cła naznaczyła, jednak gdy dzieło mennicy naszej iedynie dla dobra publicznego odprawia się, niesłuszną byłoby rzeczą, ażeby materyały z obcych krajów dla niej nieodbicie potrzebne podatek opłacały, ustanawiamy, ażeby odtąd mennica nasza sprowadzając miedzi, stale, żelaza, tartaru, tyglów do szmelcowania y innych potrzeb swoich na komorach pogranicznych cło generalne podług taryff ostatnich zaspokoiwszy, kwity za to komissyom naszym skarbu oboyga narodów w War-

szawie lub w Grodnie prezentowała, a na ten czas wyrażoną na nich summę cła opłaconego napowrót odebrała y wzajemnie z tego komissye skarbowe kwitowała" *).

Na tegorocznym sejmie uchwalono potwierdzenie stopy mennicznej z r. 1766 i 1768 [13]).

D. 14 stycznia patentem datowanym we Lwowie, w części Polski pod nazwą zachodniej Galicyi do Austryi przyłączonej zostają miedziane pieniądze polskie natychmiast, srebrne drobne po dwóch miesiącach przez rząd austryacki z kursu wywołane. Talary i półtalary bite na stopę menniczą z r. 1766 pozostają nadal w obiegu **).

Dnia 14 września w liście datowanym z Białegostoku pisanym do Zamojskiego król żąda, aby komisya skarbowa wydała jemu akta mennicze, gdyż takowe są jedynie własnością królewską, jako prawnego właściciela mennicy.

Dnia 19 grudnia Unruh przedkłada królowi memoryał, w którym oznajmia, iż do 1 lipca 1772 r., gdy objął administracyę mennicy, aż do 1 grudnia b. r. stosunki w mennicy znacznie się poprawiły. Podczas gdy dawniej płacono 10 procentów ażyo przy wymianie miedzi na srebro, obecnie już to

---

13) (Konstytucye publ. Seymu od 1773 19 kw. do 1775, str. 81).
Utrzymanie Pedis Monetarii.

Ponieważ Pes monetarius ustanowiony roku 1766 potwierdzony na Seymie 1768 nie mógłby być odmieniony bez widocznej szkody Rztej, przeto ustawy względem monety tak przerzeczoną konstytucyą 1766 pod Tytułem: Ustawa waloru y kursu Monet w krajach Rzptych, iako na Seymie 1768 pod Tytułem: Ubespieczenie nowey krajowej Monety, uczynione w mocy ich utrzymujemy, y one reassumujemy. A że podniesienie bezprawne czerwonego złotego przeciwko ustawom tym, do złotych osiemnastu Monetę krajową, to jest: piąciu groszami srebrnemi, albo złotym jednym, y groszowi półosma miedzianemi wyżej nad walor jego wewnętrzny y nad cenę wyznaczoną mu Konstytucyą 1766 respective do kursu, który ma w Monetach pogranicznych, dała okazyą do wywiezienia z Państw naszych wielkiey części krajowej monety za złoto, z Naszym uszkodzeniem Królestwa, dla tego utrzymując kurs legalny czerwonego złotego Hollenderskiego, po złotych Polskich szesnaście, y groszy srebrnych trzy Monety Naszej krajowej to jest: po zł. szesnaście y groszy dwadzieścia dwa y puł miedzianych podług Konstytucyi 1766, niemniej sądziemy potrzebne wstrzymanie exportacyi z kraiu Monety Naszey srebrney, y uchwalając w tym dyspozycyę Seymową 1768 stanowimy: aby odtąd nikt Monety tey za granicę Państw Naszych nie wywoził pod winą konfiskacyi wywożoney summy y obrócenia tych konfiskat na trzy części, to jest: jednę do Skarbu Rztej, drugą do Nas króla, a trzecią Delatorowi, czego dopilnowanie Komissyom Skarbowym obojga Narodów zlecamy. Względem Monet zagranicznych w kraiu przeciwko prawu kursujących, dawniejsze tymże Komissyom Skarbowym Seymowe lat 1766 y 1768 zlecenia ponawiamy: dawniejszym zaś kraiowym Monetom, które nie są pod stęplem Naszym, y za Panowania Naszego wybite, tylko do roku ieszcze kursu, w teraźnieyszym walorze w W. X. Lit. dozwalamy, a potym gdy te wszystkie wspomnione Monety do mennicy Naszey oddawane będą, taż mennica Nasza walor ich wewnętrzny podług sprawiedliwey ewaluacyi przez Kommissye Skarbowe ogłosić mianey, odciągnąwszy tylko koszt na stępel, Monetą krajową płacić będzie, a dla łatwieyszego Monet tych na Monetę kraiową zamienienia; taż Mennica Nasza ustanowi kantory swoie per Provincias w miastach pryncypalnych, lub w tych, które tak dla wygody publiczney, jak dla bespieczeństwa kantorów sposobnieysze zdać się będą. Względem Monety miedzianey postanawiamy, ażeby odtąd w mennicy Naszey do ośmiu złotych bić się mających Monetę srebrną, bity był dziewiąty złoty monetą miedzianą. Co się zaś tycze zapisów zaszłych po konstytucyi r. 1766, te aby ad tenorem tranzakcyi, y iak się kto opisał, uspokoione były, stanowimy. A co należy do zapisów uczynionych przed konstytucyą 1766, a dotąd nieuspokojonych, te według konstytucyi W. X. Lit. na tymże Seymie 1766 pod tytułem: Sposób płacenia summ, to jest Czerwone złote za Czerwone złote, a Talary bite za Talary bite, uspokoione bydź mają.

*) Konstyt. eSymu Ordyn. 1776.
**) Das österreichische Münzwesen. Siegfried Becher. Wien 1838, T. II. Str. 312.

nie istnieje. Unruh chciałby i nadal ten stan utrzymać, lecz aby to było możebnem, powinna król. kasa generalna co miesiąc dostarczyć do mennicy 500 dukatów w złocie, za co otrzyma miedzią 8325 zł., gdyż dukaty są potrzebne do płacenia za dostarczaną przez Prokopowicza miedź węgierską. Również potrzebnem jest, aby pensye burgrabiemu, stróżom i warcie, jakto już w 1772 r. król polecił, wypłacała król. kasa generalna a nie mennicza. Kasa generalna uskuteczniała to tylko przez trzy miesiące, później czyniła to kasa mennicza i wypłaciła od tego czasu 11,232 zł., a przecież i tak już Partenstein zrobił w kasie 40,372 zł., 10 gr. deficytu. Wreszcie, aby wszystkie kasy rządowe nagromadzone ruble i wszelkie stare i wywołane pieniądze do mennicy do przetopienia oddawały, za co otrzymują nowe pieniądze natychmiast gotówką lub też asygnaty nie prędzej jak w ośmiu dniach płatne.

W roku 1775 osiągnięto na biciu pierwszy raz zysku 24,412 zł., 28 gr. $^1/_2$ szel., a wybito *Dukatów* sztuk 3,872 wartości 64 856 złp. *Talarów* 261,096 zł. *Półtal.* 14,132 zł., *Dwuzłotówek* 977,230 zł. *Złotówek* 56,561 zł., *Półzłot'ówek* 175,942 zł., *Sr. groszy* 4,242 zł., 15 gr., *Trzygroszówek* 109,883 zł. *Groszy* 55,002 zł. 24 gr. *Półgroszy* 2,402 zł. 14 gr. *Szelągów* —.

1776. Moszyński przedstawia królowi obraz klęski, jaką kraj ponosi przez nieustanny napływ fałszywej pod polskim stemplem bitej i pruskiej monety, radząc dla zapobieżenia temu utworzyć fundusz menniczy z 200,000 zł., którgby umożebnił szybsze bicie pieniędzy. Wreszcie radzi zmianę stopy menniczej na 86 zł. i oddanie mennicy Rzeczypospolitej.

Król powtórnie żąda, aby mu wydano akta mennicze.— Borch widząc, że jego projekta do skutku nie przychodzą, już od roku na posiedzenia komisyi menniczej nie uczęszcza i do niej należeć na dal sobie nie życzy.

W r. 1776 było zysku na biciu monety 36,338 zł. 14 gr. 1 szel. Wybito *Dukatów* sztuk 1,778 wartości 29,781 zł. 15 gr., *Talarów* 379,752 zł., *Półtal.* 59,352 zł., *Dwuzłotówek* 1,140, 582 zł., *Złotówek* 46,515 zł., *Półzłotków* 48,705 zł., *Sr. groszy* 7,164 zł. $22^1/_2$ gr., *Trzygroszówek* 159,201 zł. 24 gr., *Groszy* 68,171 zł. 3 gr., *Półgroszy* 869 zł. 11 gr., *Szelągów* 884 zł. 5 gr.

1777. W tym roku płacono w mennicy za grzywnę srebra $78^3/_4$ zł., t. j. potrącano na koszta wybicia $1^1/_4$ zł. niedostające do 80 zł. Mennica poniosła znów w tym roku straty 8,956 zł. 5 gr. $1^5/_8$ szel. Wybito wogóle: *Dukatów* sztuk 836 wartości 14,003 zł., *Talarów* 132,184 zł., *Półtalarów* 80,044 zł., *Dwuzłotówek* 732,472 zł., *Złotówek* 62,359 zł., *Półzłotków* 17,382 zł., *Sr. groszy* 8.508 zł., *Trzygroszówek* 80,475 zł. 3 gr., *Groszy* 47,510 zł., 23 gr., *Półgroszy* 1,132 zł.17 gr. *Szelągów* —.

1778. Partenstein będąc wydalony z mennicy nie wyjechał za granicę, lecz osiadł na prowincyi i zajmował się plantacyą tytoniu. Chcąc się zemścić za swe wydalenie pisze w tymże roku list do króla, oskarzając Gartenberga i Unruha, iż wszelkie straty na mennicy z ich winy pochodzą. Gartenberg ciągnął nadmierne zyski z mennicy a Unruh przedkładał nadmierne wydatki, które nie istniały. Moszyński odpowiada, iż w mennicy działo się wszystko według kontraktów i umów, o żadnych nadużyciach mowy być zatem nie może.

Borch oddaje nareszcie komisyi mennicznej akta mennicze, lecz wprzódy usunął i zniszczył papiery, których treść odnosiła się do jego czynności. Dla tego też nie można dociec przyczyny jego usunięcia się z komisyi, wiadomo tylko, iż był wielkim protektorem Partensteina.

Jeden z księży Dominikanów pisze do króla list, w którym oskarza OO. Dominikanów z Różany, iż ci wysłali srebra do przebicia do

Prus, prawdopodobnie na monetę fałszywą. Król nakazuje tę sprawę zbadać.

Nieustanne straty na mennicy, wyprowadzanie dobrej monety za granicę, wprowadzanie natomiast znacznej ilości fałszywej, a zarazem napływające najrozmaitsze projekta do komisyi menniczej, mające zaradzić złemu, wszystkie prawie dążące wbrew życzeniu króla, do obniżenia stopy menniczej, powodują króla do mianowania osobnej komisyi, którąby nad tą ważną dla kraju sprawą się zastanowiła, środki na usunięcie złego obmyśliła i o rezultacie swych narad króla uwiadomiła [14]).

W r. 1778 było straty na mennicy 1,319 zł. 21 gr. 2 szel. Wybito zaś wogóle: *Dukatów* sztuk 1121 wartości 18,776 zł. 22 gr. 1$^1/_2$ szel. *Talarów* 163,160 zł., *Półtalarów* 84,472 zł., *Dwuzłotówek* 580,180 zł., *Złotówek* 20,438 zł., *Półzłotków* 4,986, Sr. grosze 6020 zł. 15 gr. *Trzygroszówek* 69,466 zł. 9 gr., *Groszy* 37,940 zł. 22 gr., *Półgroszy* —, *Szelągów*—.

1779. Dnia 6 lutego jest podpisany na raporcie jako rewizor rachunków Quien. D. 1 listopada Bronikowski zostaje mianowany regentem.

W latach 1777, 8, 9, z powodu zupełnego niedostatku srebra, przebijano tylko ruble rosyjskie.

W tym roku było straty na mennicy 27,369 zł. 2 gr. $^3/_4$ szel. a wybito wogóle: *Dukatów* sztuk 2411 wartości 40,384 zł. 79 gr. 1$^1/_2$ szel., *Talarów* 127,776 zł., *Półtalarów* 54,568 zł., *Dwuzłotówek* 440,448 zł. *Złotówek* 44,004 zł., *Półzłotków* 30,621 zł. 15 gr. *Sr. groszy* 21,413 zł., *Trzygroszówek* 50,686 zł. 15 gr., *Groszy* 39,167 zł. 8 gr., *Półgroszy* —, *Szelągów* —.

1780. Schroeder donosi komisyi menniczej, iż według próby nowe ruble są bite z gorszego srebra, dlatego przy zakupnie takowych na przebicie do mennicy, należy na to zwracać uwagę.

Dnia 28 lutego pisze Mehlig w liście do Moszyńskiego, iż po śmierci Harnaka miał Bronikowski prowadzić protokół menniczy, lecz takowego wcale nie prowadził, a zresztą po ustąpieniu Gartenberga nie było materyału do prowadzenia takowego. Dla Borcha prowadził protokół sekretarz Lingenau, lecz w archiwum tenże się nie znajduje. Bronikowski zaś rzadko kiedy na sesye uczęszczał. Od roku już nie było ani jednej sesyi.

Dnia 4 grudnia komisya skarbowa uniwersałem wywołuje z obiegu trzygroszówki pruskie.

W r. 1780 osiągnięto zysku z mennicy 1390 zł. 20 gr. 1$^1/_2$ szel. Wybito *Dukatów* sztuk 3372 wartości 56,481 zł., *Talarów* 76,528 zł., *Półtala-*

---

14) Stanisław August etc. etc. Maiąc, tak przez Pacta Conventa iako y późnieysze Prawa od zgromadzonych Stanów do Powagi Tronu przyłączone Prawa Mennicy, staraliśmy się iak nayusilniey, Narodową dobrą Monetę wprowadzić do kursu y pomnożyć Monetę, którey kurencya handel kraiowi Naszemu tak potrzebny do lepszego może przyprowadzić stanu. Że iednak żądania Nasze nie zupełne dotąd odbierały satysfakcye, postanowiliśmy skład Komissyi Menniczey utworzyć, którąby materyą tę tak ważną, gruntowniey mogła poznać, y w ten sposób urządzić, aby moneta kursująca, w dobrym będąc stopniu, iak naymniey iednak podlegała wyprowadzaniu za Granicę. I w tey mierze za Prezesa tey Komissyi naznaczamy y nominujemy Wielmożnego Hyacenta Małachowskiego, podkanclerza koronnego, Wielebnego Andrzeja Gawrońskiego kanonika kat. krak., urodzonego Henryka Unruha Graffa starostę Hamersztyńskiego, i Samuela Bronikowskiego. Zaufani jesteśmy że ta Komissya dołoży usilnego starania, aby w kraiach Naszych moneta w prawdziwym będąca stopniu handlowi była użyteczną. O czym dawany będzie Raport od tejże Komissyi.

Dan w Warszawie d. 14 Miesiąca Listopada Roku 1778.

(Mowy y pisma publiczne Hrabi Hyacenta Małachowskiego. Wrocław 1809. Str. 132—3).

rów 19,056 zł., *Dwuzłotówek* 218,632 zł., *Złotówek* 82,443 zł., *Półzłotków* 13,737 zł. 15 gr., *Sr. groszy* 2,794 zł., *Trzygroszówek* 30,714 zł. 9 gr., *Groszy* 19,191 zł. 25 gr., *Półgroszy* 1,523 zł. 28 gr., *Szelągów* 218 zł. 21 gr.

1781. Dnia 10 maja podpisuje się na rachunkach mennicznych jako kontroler Ferdynand Morgenroth.

Dnia 17 grudnia komisya mennicza czyni przedstawienie komisyi skarbowej o naglącej potrzebie wywołania z obiegu pruskich bilonowych pieniędzy.

W r. 1781 było zysku 16,205 zł. 23 gr. $1^7/_{32}$ szel. Wybito *Dukatów* sztuk 5083 wartości 85,140 zł. 7 gr. $1^1/_2$ szel, *Talarów* 38,288 zł., *Półtalarów* 15,596 zł., *Dwuzłotówek* 400,204 zł., *Złotówek* 10,374 zł., *Półzłotków* 21,427 zł. 15 gr., *Sr. groszy* 741 zł. 15 gr., *Trzygroszówek* 50,100 zł., *Groszy* 9,998 zł. 9 gr., *Półgroszy* 730 zł. 17 gr., *Szelągów*—.

1782. Dnia 4 stycznia komisya skarbowa uniwersałem zabrania wprowadzanie bilonowych pieniędzy pruskich, i wywołuje takowe z kursu, oraz zakazuje jak najsurowiej wywozu polskich pieniędzy za granicę. Uniwersał ten nie był jednakowoż zaraz ogłoszony.

Ze względu na nieustanne niepowodzenie w mennicy, Moszyński przedkłada następujący memoryał, którego wykonanie złemu ma zaradzić:

Król zwraca jus cudendae skarbowi Rzeczypospolitej, rezerwuje dla siebie jednakowoż inspekcyą mennicy, którą do tego czasu komisya skarbowa wykonywała. Bez zezwolenia królewskiego, żadnych zmian w mennicy czynić nie wolno.

Król mianuje Mehliga inspektorem i Stockmana probierzem i takowym pensyą płaci, na miejsce Fryzego i Schroedera mianowanych i opłacanych do tego czasu przez komisyę skarbową.

Skarb zwraca królowi wszelkie przez tegoż na mennicy poniesione straty.

Król oddaje mennicę w posiadanie Rztej i otrzymuje za takową 22,000 dukatów.

Rzpta nie ma prawa wydzierżawiania ani też oddawania mennicy komukolwiek w antrepryzę, lecz powinna takową w swoim zarządzie prowadzić.

Wszelkie do tego czasu zawarte przez administracyą mennicy kontrakty zostaną spełnione.

Stare pieniędze jako też wywołane z kursu tylko w mennicy na nowe wymieniane będą, a nie jak dotychczas za pośrednictwem żydów.

Talary i półtalary biją się podług stopy menniczej w r. 1766 ustanowionej. Wartość dukata ustanawia się na $16^3/_4$ zł.

Wreszcie będą wybijać się oprócz tego 40, 20, 10 i 5 groszówki z marki kolońskiej 96 zł. Wartość dukata tą monetą ustanawia się na 18 zł.

Na 12 zł. srebra będzie się bić 1 zł. miedzią. Wartość talara miedzią ustanawia się na 256 groszy.

Bilony mają się bić w Grodnie albo w Wilnie.

Zamiast dukatów będą się od tego czasu wybijać Stanisławd'ory wagi 21 kar. 9 gran. czyli 35 sztuk z marki kol. złota. Cena tychże ustanawia się na 30 zł. talarami lub 32 zł. bilonami.

Skarb da 50,000 zł. na kapitał obrotowy w mennicy.

Za markę kol. srebra płacić się będzie talarami 85 zł., bilonami 88 zł.

Za 10 złotych dawnych dwu i jednozłotówek będzie się płacić bilonami 11 zł.

Dotychczas bite 2, $1^1/_2$ i $^1/_4$ złotówki będą z kursu zupełnie wycofane.

Po większych miastach na prowincyi będą ustanowione probiercze urzędy.

Złoto dozwala się z kraju wywozić, obca moneta, wyjąwszy bilony i miedź, może być wprowadzana do kraju.

Każdy żyd ma być obowiązany do dostarczenia dwóch uncyi srebra do mennicy w obcej monecie, takowe będzie zapłacone, licząc markę po 85 zł.

Projekt ten, ostatni ślad czynności Moszyńskiego, który w tym roku w Wenecyi umiera, odrzucony i do akt złożony został.

W r. 1782 było zysku 12,168 zł. $^6/_{32}$ szel. Wybito: *Dukatów* sztuk 3535 wartości 59,211 zł. 7 gr. $1^1/_2$ szel. *Talarów* 12,336 zł., *Półtal.* 8664 zł., *Dwuzłotówek* 390,912 zł., *Złotówek* 35,473 zł., *Półzłotków* 13,787 zł., *Sr. groszy* 8232 zł. 15 gr., *Trzygroszówek* 21,319 zł. 9 gr., *Groszy* 9508 zł. *Półgroszy* 843 zł. 1 gr., *Szelągów* —.

1783. Król wydał na mennicę od 1 sierp. 1781 do 1 sierp. 1783 145,667 zł.

W Grudniu umiera Polenz burgrabia w mennicy.

W r. 1783 osiągnięto zysku 38,676 zł. 13 gr. $2^1/_2$ szel. Wybito *Dukatów* sztuk 1661 wartości 27821 zł. 22 gr. $1^1/_2$ szel., *Talarów* 118,616 zł., *Półtalarów* 30,748 zł., *Dwuzłotówek* 415,008 zł., *Złotówek* 10,924 zł., *Półzłotków* —, *Sr. groszy* 8,232 zł. 15 gr., *Trzygroszówek* 65,006 zł. 18 gr., *Groszy* 33,008 zł. 8 gr., *Półgroszy* —, *Szelągów* —.

1784. Jabłonowski prosi króla o patent na generalnego inspektora mennicy warszawskiej, dawniej otrzymał wprawdzie patent na inspektora mennicy krakowskiej, lecz obecnie żadnego nie posiada, co uwłacza jego powadze i powoduje nieposłuszeństwo podwładnych.

Lehman zostaje mianowanym burgrabią menniczym na miejscu Polenza.

W r. 1784 osiągnięto zysku 17,031 zł. 29 gr. $^5/_8$ szel. Wybito: *Dukatów* sztuk 4,537 wartości 75,994 zł. 22 gr. $1^1/_2$ szel., *Talarów* 102,808 zł., *Półtal.* 47,692 zł., *Dwuzłotówek* 358,990 zł., *Złotówek* 10,390 zł., *Półzłotków* —, *Sr. groszy* —, *Trzygroszówek* 44,675 zł., *Groszy* 20,311 zł., *Półgroszy* —, *Szelągów* —.

1785. D. 12 września na zlecenie komisyi menniczej probuje Stockman miedź krajową z Góry Miedzianej pod Kielcami. Próba okazuje, że miedź może być użytą na bicie pieniędzy. Komisya mennicza zawiera umowę z kopalnią o dostawę 200 cet. miedzi krajowej po cenie $17^1/_4$ dukata, t. j. po cenie do tego czasu płaconej za miedź węgierską. Od 1 czerwca 1772 do 1 listopada 1785 r. kupiono za $41,223^{11}/_{18}$ dukatów miedzi węgierskiej.

W tymże roku jeden z robotników menniczych ukradłszy część złota przygotowanego do wybicia dukatów, z obawy przed rewizyą, wrzucił takowe do tygla z roztopioną miedzią. Kradzież złota spostrzeżono, lecz takowego nigdzie nie znaleziono. W rok później rzecz się wydała i urząd menniczy ogłosił, iż za trojaki z r. 1785 cięższe od zwykłej wagi tychże płaci po 2 złote. Żydzi korzystając z tego, odlewali trojaki z aliażu miedzi i mosiądzu także z innych lat i takowe dobrze spieniężali jako zawierające złoto łatwowiernej publiczności, chociaż trojaki ze złotem właściwego koloru nie zmieniły, tylko po wadze takowe rozróżnić można było i tylko z liczbą roku 1785 być mogły. Trojaki z mosiądzu fałszywe złotawego koloru znajdują się z lat 1775, 1787, 1788. Wiadomość ta pochodzi od współczesnej wiarogodnej osoby *).

---

*) Numizmatyka krajowa K. Bandtkie 1839 T. II. Str. 69. (Pomimo tak poważnego źródła, legendę o skradzionem złocie uważamy za zmyśloną przez żydów, aby mieć pozór do oszustwa. Trojaki z mosiądzem istnieją, takowe posiadamy w naszym zbiorze, lecz w trojaki ze złotem nie wierzymy, ponieważ w mennicy miedzi nie topiono, tylko gotowe blaszki z hamerni sprowadzano. Wreszcie ani w raportach ani w sprawozdaniach menniczych nigdzie wzmianki o skradzionem złocie nie znaleźliśmy).

W r. 1785 osiągnięto zysku 1,098 zł. 3 gr., 1 $^{10}/_{32}$ szel. Wybito: *Dukatów* sztuk 6529 wartości 109,360 zł. 22 gr. 1 $^{1}/_{2}$ szel., *Talarów* 30,784 zł., *Półtal.* —, *Dwuzłotówek* 156,828 zł., *Złotówek* 224,926 zł., *Półzłotków* 31,414 zł., *Sr. groszy* —, *Trzygroszówek* 28,990 zł. 9 gr., *Groszy* 26,502 zł. 7 gr., *Półgroszy* —, *Szelągów* —.

1786. Dnia 5 stycznia Jabłonowski pisze do króla, że dwadzieścia lat służył we wojsku, dwadzieścia jeden lat jest inspektorem mennicy, oprócz tego administrował kopalnie w Nowym Targu i Bendzynie, fabrykę blaszek miedzianych w Drużbakach na Spiżu, przez rewolucyą w Krakowie postradał cały majątek, a pomimo tych tyloletnich zasług, gdy się otworzyła posada regenta w mennicy, on w awansie pominiętym został, podczas gdy Bronikowski dla tego tylko, że jest zięciem Unruha, sprzedał korzystnie swoją posadę w skarbie i został mianowany regentem z pensyą 6,000 złp., — Jabłonowski sprawował ten urząd, jako tymczasowy zastępca, przez siedm lat bezpłatnie. Wreszcie tenże Bronikowski sprzedaje obecnie znów urząd regenta Potworowskiemu za 34,000 złp. Jabłonowski czuje się tem bardzo urażony, prosi o uwolnienie z obowiązku. Zamierza kraj opuścić i wyjechać do swych dzieci do Francyi. W niedługim czasie potem w drugim liście prosi znów króla o nominacyę na urząd plenipotenta w korpusie kadetów, lecz żadnego z tych urzędów nie otrzymuje.

Gdy srebrne polskie pieniądze nieomal zupełnie znikły z obiegu w kraju, z powodu wywiezienia takowych za granicę i przetopienia, a poczęły kursować prawie tylko same pruskie i austryackie monety, miedź zaś w większych ilościach okazała się w handlowym obrocie nadzwyczaj niedogodną, a nawet tej już zaczynało niedostawać, widziano, iż dalej taki stan trwać nie może i należy jak najśpieszniej złemu zaradzić. Jedyny możliwy sposób na to, było postanowienie zmiany dotychczasowego systemu monetarnego.

Komisya mennicza bada ze swej strony przyczynę nieustannych strat na mennicy (podawany w ostatnich latach zysk należy rozumieć brutto, takowy po otrąceniu wszelkich rozchodów i oprocentowania kapitałów wyłożonych na mennicę zamieniłby się w deficyt) i dochodzi ostatecznie do przekonania, że przyczyną tego jest dotychczasowa za wysoka stopa monetarna, niewłaściwie oznaczony stosunek wartości złota do srebra, nie spełnianie uniwersałów i przyjmowanie opłaty celnej we wszelakiej monecie.

Na sejmie z d. 2 paźdz. zostaje uchwalona konstytucya o podwyższeniu wartości dukata do 18 zł. i zmianie stopy menniczej [15]).

D. 18 grudnia A. Schroeder projektuje, aby złemu zaradzić, przyjęcie pośredniej stopy menniczej pomiędzy austryacką a pruską i bicie pod odmiennym stemplem drobniejszej monety, półzłotków i 10-groszówek. Stara moneta, która jeszcze w obiegu pozostała i tak z powodu zużycia ma mniejszą wartość. Napis na do tego czasu bitej monecie mówi, że 80 zł. idzie na markę kolońską, a cena marki srebra w Holandyi dochodzi do 87 zł. a zatem na każdej wybitej marce ponosi mennica 7 zł. oprócz kosztów wybicia i manipulacyi.

Król mianuje podkomisyą, która ma się zastanowić w porozumieniu

---

15) Ostrzeżenie względem kursu złota y monety. — Dogadzając potrzebie y wygodzie publiczney kurs Czerwonego złotego w Koronie y w Xięstwie Litewskim odtąd do Złotych Polskich ośmnastu podnosimy; a względem monety srebrney, zlecamy Komissyom Oboyga Narodów, aby zniosłszy się między sobą, oraz z Komissyą Menniczą, kurs teyże Monety srebrnej do ligi Monet krajów zagranicznych z Nami sąsiadujących, in tractu dwuch miesięcy wyproporcyonowały, nihil quidquam derogando dobrowolnym Opisom y Dekretom. (Konstyt. Seymu Wol. Ordyn. z d. 2 Paźdz. 1786).

z komisyą menniczą nad obecnym stanem mennicy i przedłożyć swoją opinię co do zmiany stopy menniczej. Do podkomisyi tej należeli: Tadeusz Czacki, Mikorski pisarz, Lanckoroński wojewodzic bracławski, Kossowski i Poniński.

Dnia 22 grudnia komisya skarbowa ogłasza w skutek uchwały sejmowej uniwersał oznajmujący podwyższenie wartości dukata do 18 zł. i zapowiada wkrótce mającą nastąpić zmianę stopy menniczej *).

Gdy wieść po kraju się rozeszła o nastąpić mającej zmianie stopy menniczej, zaczęto śpiesznie o ile się dało wywozić srebrne pieniędze za granicę, resztę pozostałą w kraju tak pochowano, iż w Warszawie dla braku drobniejszej monety musiano około 1 zł. za zmianę 1 dukata płacić, a w sklepach trzeba było kupić za kilka złotych, aby módz dostać resztę z dukata, na poczcie ani listu wykupić, ani opłacić nie było można, bo urząd nie mógł zdać reszty. Nawet miedzi brak czuć się dawał; za zmianę dukata na miedź płacono 8—15 groszy, na poczcie nawet ze złotego nie mają czem reszty wydać. Publiczność domaga się uniwersału, zakazującego pod konfiskatą chowania pieniędzy srebrnych, kto takowe posiada ma wymienić w mennicy na dukaty, wreszcie żąda wybicia więcej miedzi.

Komisya skarbowa pozwala komisyi menniczej tymczasowo wybijać więcej miedzi aniżeli dotychczas w stosunku do srebra.

W tym roku zaczęto bić miedź z napisem: „*z miedzi krajowej*“.

(C. d. n.) *M. Kurnatowski.*

Ignacy Zagórski w listach do J. Reichla.

(Dalszy ciąg).

XX.

Warszawa dnia 24 kwietnia 1847.

List JW. Pana z dnia 22 stycznia r. b. wraz z dołączonym do niego pakietem obejmującym rozmaitych monet nowoczesnych zł. pols. 73 gr. 22 miałem przyjemność odebrać.

Za 3 sztuki groszówek Zygmuntowskich bardzo dziękuję.

Po potrąceniu z powyższej kwoty, zp. 12 gr. 20, pozostaje na fundusz JW. Pana zp. 61 gr. 2. Nic dotąd nie trafiło mi się znaleść, coby JW. Panu przydatnem być mogło. Lecz przejrzawszy księgi tutejszej mennicy, przekonałem się, że w roku zeszłym bite były w małej ilości, bo tylko sztuk 400 półimperyałów. Obstalowałem więc jeden egzemplarz i ten będę miał honor JW. Panu przesłać do kompletu następną okazyą.

Dla dogodności lubowników zbierających starożytne polskie monety, a mianowicie dla postawienia ich w możności chronologicznego uporządkowania i szybkiego zkatalogowania ich zbiorów, jako też dla ułatwienia im korespondencyi z Antykwaryuszami, celem poszukiwania brakujących im sztuk, przygotowałem pisemko pod tytułem: Skorowidz monet polskich z trzech ostatnich wieków, który stanowi niejako dodatek do mojego dzieła o monetach dawnej Polski. Ośmielam się exemplarz tego pisemka tu załącznie przesłać JW. Panu z prośbą, ażebyś drugi znajdujący się tu exemplarz udzielić raczył Towarzystwu Numizmatycznemu, pod światłym sterem

---

*) Dziennik handl. Grudzień 1786, str. 570.

JW. Pana pracującemu. Trzeci zaś exemplarz przeznaczony jest dla dra Koehne, któremu śliczne przesyłam ukłony.

Aczkolwiek słaby jestem w języku ruskim, traktat jednak JW. Pana o 50 monetach rosyjskich średnich wieków, byłby mi bardzo pożądany.

Znany JW. Janu pan Kazimierz Stronczyński uprzedził mnie w wydaniu opisu monet polskich średnich wieków, jak JW. Pan przekonasz się z dołączonego tu wydanego przez Niego prospektu. Dobrze, że przybędzie nam nowy materyał do dalszego obrobienia, jeżeli dobrze będzie wypracowany. Pan Franciszek Potocki zawsze jeszcze z wielką skrzętnością zbiera polskie monety, a nawet i wyszukuje średnich wieków.

Polecając mnie dalszym względom, mam honor z głębokiem uszanowaniem pozostać Jaśnie Wielmożnego Pana

najniższym sługą
(podpis)

P. S. Co się tyczy miedziaków i bilonów z czterech lat ostatnich, te mennica tutejsza biła pod stemplem i liczbą lat poprzednich, nie różnią się więc w niczem od tamtych, bo są tylko antydatowane.

XXI.

Miałem przyjemność otrzymać list JW. Pana z dnia 23 kwietnia (5 maja) r. b. Za udzielony mi łaskawie I tom Pamiętników Towarzystwa archeologiczno-numizmatycznego i opis 50-ciu rzadkich monet średniowiecznych ruskich, w bogatym zbiorze JW. Pana znajdujących się, najczulsze JW. Panu składam dzięki. Z opisu tego pełnego gruntowności, uczę się poznawać nieocenione skarby, które przez nikogo dotąd drukiem ogłoszone nie były. Co do żądania JW. Pana, aby mennica tutejsza uzupełniła przesłane Mu sztuki jej bicia, billonem i miedzią w ostatnich czterech latach bitemi, mam honor dołączyć tu obszerniejsze wyjaśnienie *) dla przekonania JW. Pana, że te do zbioru Jego nie byłyby przydatne i owszem byłyby zbyteczne, bo je JW. Pan z lat porzednich już posiadasz. Pośpieszam wszakże z dostarczeniem poprzednich, zbiorowi JW. niedostających monet, jako to:

1) Półimperyała z roku 1846, jakich według księgi menniczej tylko 60 sztuk wybito	zp.	34	gr.	10
2) Półrubla już tegorocznego	zp.	3	gr.	10
3) Rzadkiego półtalarka Stanisława Augusta z r. 1779, którego niema w katalogu	f.	5		
4) Tynfa Fryderyka Wilhelma księcia pruskiego z r. 1651 którego także niema	f.	2		
Razem za	f.	44	gr.	20
A że podług ostatniego rachunku było funduszu . .	zp.	61	gr.	2
Pozostaje przeto	zp.	16	gr.	20

Mam honor przytem dołączyć kilka drobnych sztuczek, które mi w tych dniach w ręce wpadły a których w katalogu JW. Pana nie znajduję.

Polecając mnie przytem łaskawym względom JW. Pana, pozostaję z głębokiem uszanowaniem

najniższy sługa
(podpis)

Warszawa dnia $\frac{\textit{21 maja}}{\textit{2 czerwca}}$ *1847.*

---

*) Wyjaśnienie to, w rodzaju memoryału, na oddzielnym pisane arkuszu, podajemy niżej pod tym listem. *(Przyp. wydawcy).*

(Do listu, powyżej zamieszczonego, jak to objaśniliśmy w przypisku, dołączono na oddzielnym arkuszu następujące wyjaśnienie):

Według Ukazu Najjaśniejszego Pana z dnia 3 (15) września 1841, w Dzienniku praw tomie 28 zamieszczonego, powinny były być od dnia 20 grudnia (1 stycznia) 184$^1/_2$ w mennicy warszawskiej wybijane w złocie: półimperyały, w srebrze: ruble, półruble, 25, 20, 10 i 5 kopijki. Gdy jednak okazała się potrzeba wybijania jeszcze przez niejaki czas bilonu i miedzi na dawną jednostkę groszową (nie na kopijki); przeto mennica warszawska uzyskawszy zezwolenie Rządu, nie biła od r. 1843 dziesięcio i pięciokopijek, ale natomiast wybija dotąd 10 i 5 groszówki bilonowe, tudzież 3 i 1 groszówki miedziane. Żeby zaś monety te nie okazywały sprzeczności z przywiedzionym na początku Ukazem Najjaśniejszego Pana mennica bije je pod dawnym stemplem i kładzie na nich rok, datę Ukazu to jest 1842 poprzedzający. Robiła wprawdzie z początku drobne znaczki dla odróżnienia ich u siebie od monet takichże z lat poprzedzających, dodając na przykład na dziesięcio i pięciogroszówkach kropkę po liczbie 10 i 5, której nie było w latach dawniejszych (jak to okazują naocznie dołączone tu dwie dziesięcio i pięciogroszówki), lecz i tego później zaniechała, bo publiczność poczytała pieniądze te z kropkami, za dzieło żydowskich fałszerzy i brać ich nie chciała. Z tego to powodu nie posłałem i nie widzę potrzeby posyłać JW. Panu bilonu tego i miedzi z czterech lat ostatnich, bo się nie różnią niczem od lat poprzednich, które JW. Pan już posiadasz. Z następującego wszakże wykazu z ksiąg tutejszej mennicy wypisanego, przekona się JW. Pan jakie rodzaje monet w ciągu 4-ch ostatnich lat bite w niej były.

W roku 1843: ruble, półruble, 25 kopijki, 20 kopijki, 10 groszówki (antydatowane), 5 groszówki (antydat.), trojaki i grosze (antydat.)

W roku: 1844: ruble, półruble, 10 i 5 groszówki (antydatowane), trojaki i grosze (antyd.).

W roku 1845: ruble, półruble, 25 kopijki, 20 kopijki, 10 i 5 groszówki (antydatowane), trojaki i grosze (antydatowane).

W roku 1846: półimperyały (wybito tylko sztuk 60), ruble, półruble, 25 kopijki, 10 i 5 groszówki (antydatowane), trojaki i grosze (antydat.).

XXII.

List Jaśnie Wielmożnego Pana z dnia 14 października r. z. miałem przyjemność otrzymać. Dziękuję stokrotnie za łaskawą o mnie pamięć. Dziś z powodu zmiany roku poczytuję sobie za miły obowiązek złożyć JW. Panu szczere życzenia, a to tak czcigodnej Jego Osobie, jakoteż nieocenionym Jego numizmatycznym skarbom, odzywając się do tych ostatnich wyrazami Pisma św. „*Crescite et multiplicamini!*“ Ubolewam mocno, iż współubieganie u nas numizmatyków do szaleństwa posunięte, nie dozwala mi dorzucić ani kropli do tego morza tylu rzadkości.

Masz JW. Pan wielką słuszność, że dziełu pana Stronczyńskiego zbywa na krytyce. O ile czas wolny od zatrudnień biurowych i moje stosunki dozwoliły, skreśliłem w tutejszem piśmie czasowem „Biblioteka Warszawska“ niektóre ogółowe nad tem dziełem uwagi. Ośmielam się egzemplarz tej piśmiennej drobnostki pod wysoki sąd JW. Pana przesłać z prośbą, abyś raczył drugi egzemplarz udzielić pracującemu pod Twym światłym sterem Towarzystwu numizmatycznemu, a trzeci kazać doręczyć z czułem pozdrowieniem uczonemu Köhne, który zapewne dzieło pana Stronczyńskiego pod ścisłą weźmie krytykę. Składam przytem najczulsze dzięki za łaskawe obdarzenie mnie egzemplarzem Jego dzieła o monetach ruskich. Jeden egzem-

plarz stosownie do woli JW. Pana doręczyłem panu Tys, drugi doręczyłem panu Muczkowskiemu bratu bibliotekarza w Krakowie dla przesłania go na miejsce przeznaczenia, jak dołączona tu karteczka udowadnia*). Mennica przysłała mi dopiero dwie tu dołączonych sztuk roku zeszłego w niej wybitych, to jest rubla i 25 kop. upomnę się o więcej, jeżeli co pod datą roku upłynionego w niej bito. Kończę mój list polecając mnie dalszym względom JW. Pana, z głębokiem uszanowaniem

zawsze służyć gotów
(podpis).

Warszawa dnia 1 (13) stycznia 1848.

P. S. Dostawszy nieco monet Pełczyskich a między niemi i żądany dawniej przez JW. Pana nr. 19 Tablic Zebrawskiego, miło mi go tu dołączyć.

Rachunek. Podług ostatniego listu było funduszu .	zpol.	16 gr.	20
Teraz rubel sr. i 25 kopijek, czyli . .	zpol.	8 gr.	10
pozostaje .	zpol.	8 gr.	10

C. d. n. *Adam Goldstein.*

Solidy Bolesława z napisem sławiańskim

studyum numizmatyczne K. Bołsunowskiego.

Nakładem autora. Кіевъ. Типографъ А. Давиденко 1887 г. 8⁰ stron 43, tablica I monet.

Nabycie w Kijowie monety Bolesławowskiej z napisem sławiańskim przez p. Bołsunowskiego dało mu powód do napisania o niej studyum numizmatycznego, w którem usiłuje monetę swoją odmłodnić o parę wieków, przenieść ją z Polski na Ruś, i zabrać ją Bolesławowi Chrobremu (992—1025) a przyznać Bolesławowi Trojdenowiczowi (1337—1340) ostatniemu księciu halickiej Rusi. Autor w tym kierunku rozwinął swe dowodzenia, których poszczególe zbijać nie mamy potrzeby. Wszelkie argumenta tutaj ustąpić muszą, przed teoryą determinowania monet na zasadzie badań wykopalisk. Teoryą tę należycie wyłożył Nestor naszej numizmatyki średniowiecznej p. Senator K. Stronczyński w dziełach swych o monetach dynastyi Piastów i Jagiellonów. Wyłożyli tę teoryą także numizmatycy niemieccy, baron Köhne w Petersburgu, Dannenberg w Berlinie i inni. Każdego wykopaliska nienaruszonego można oznaczyć rok, w którym było zagrzebane. Otóż moneta w mowie będąca znalazła się najprzód w wykopalisku Pinczowskiem r. 1847 z monetami X i XI wieku**). Drugi egzemplarz znalazł się r. 1863 w Bornholmskiem wykopalisku ***). Trzecia odmiana stempla znalazła się w r. 1882 w wykopalisku pod Okuninem ****). We wszystkich tych wykopaliskach monet z X i XI wieku nie było ani jednej sztuki bitej po roku 1100, zatem nie może być mowy, aby moneta była późniejszą jak XI w., a tem bardziej nie można ją zesuwać aż do XIV w. Nadto waga tego So-

*) Karteczki tej od p. Muczkowskiego pomiędzy listami odszukać dziś niepodobna. (*Przyp. wydawcy*).

**) Opis wykopaliska Pinczowskiego podał K. Stronczyński w Bibl. warszawskiej 1848 str. 93—100 z jedną tablicą

***) Wykopalisko na wyspie Bornholm 1863 odkryte, opisał duński numizmatyk Thomsen w „Berliner Blätter für Münz und Siegel Kunde“ Tom II str. 51.

****) Profesor Przyborowski opisał wykopalisko monet z X i XI wieku w Okuninie pod Nowym Dworem znalezione — w Bibl. warsz. 1884 luty.

lidu 1,15 do 1,25 grama i próba 14—15 odpowiada innym monetom Bolesława Chrobrego.

P. Bołsunowski w przedmowie wspominając o mojej pomocy w jego pracy, wyraża się w ten sposób, że mógłby ktoś mniemać, że ja jego zapatrywania podzielałem, więc muszę się tutaj zastrzedz, że w mojej korespondencyi z p. Bołsunowskim, właśnie najsilniej obstawałem przy już uznanej determinacyi tej monety. Powoływałem się na wskazówki wykopalisk, na to, że monety z podobnym krzyżem patryarchalnym Bolesława Chrobrego są też z napisami łacińskimi, krzyż taki znajduje się na monetach polskich przed Bolesławowskich. Twierdziłem, że nie koniecznie, jakto niektórzy mniemają monety z napisem sławiańskim są bite w Kijowie, znajdywane bywają w zachodniej stronie Polski, a w XI wieku łacinizm wypierał pismo sławiańskie, że zatem Bolesław Chrobry mógł dawać na monetach napisy sławiańskie i łacińskie. Nie odrazu także z datą chrztu Mieczysława I, pogaństwo wyrugowane zostało, trafiają się monety Mieczysława i Bolesława Chrobrego, na których znajdują się krzyże chrześciańskie, biskupie pastorały i równocześnie sfastiki pogańskie. Zresztą egzemplarze monet o jakich mowa, które się w ostatnich czasach w Kijowie pojawiły, a jeden nabył p. Czerniew drugi p. Bołsunowski, jak można wznosić z wzmianki na stronie 5 w broszurze wyrażonej, oba egzemplarze są wątpliwej autentyczności. Zatem na falsyfikatach nie można żadnej teoryi budować. Z okazyi broszury p. Bołsunowskiego pisałem do p. Senatora Stronczyńskiego i Profesora Przyborowskiego jako powag w danej kwestyi, zaszczycili oni mnie swą odpowiedzią o niewzruszonej pewności, że monety kwestyonowane przez p. B. są Bolesława Chrobrego. Dr. Antoni Rolle w lutowym numerze (Nr. 6, 1888) „Kraju petersburgskiego“ zostawiając specyalistom rozstrzyganie wniosków p. Bołsunowskiego, sam skrytykował zbyt ostro styl i formę broszury. My uzupełniając, dodać powinniśmy na dobro autora, że broszura po polsku w Kijowie drukowana jest w obecnych stosunkach fenomenem, że korekta tam utrudniona, że praca jego jest objawem najlepszych chęci i bezstronności, poddaje on takową krytyce bezwzględnej. Wreszcie nie pierwszy p. B. z tą monetą błądzi. Czescy numizmatycy chcieli nam ją zabrać *), przypisując takową swemu Bolesławowi II Pobożnemu (967—998), który posiadał ziemię Słowacką i część Polski, jakoby moneta ta bitą była dla Słowian i Białochrobacyi.

Antoni Ryszard.

JOZEF IGNACY KRASZEWSKI.

W ostatnim numerze (Nr. 14 r. 1887) „Zapisków numizmatycznych“ pomieścił p. Witold Kurnatowski wiadomość o działalności ś. p. Kraszewskiego na polu naszej numizmatyki. Artykuł ten napisany prawie w rocznicę śmierci nieodżałowanego pisarza polskiego, stwierdza, że ś. p. Kraszewski w wszechstronnych kierunkach w dziedzinie historyi i sztuki polskiej pracował. Kraszewski historyk, powieściopisarz, poeta, geograf, znawca muzyki, malarz, rytownik, starożytnik i numizmatyk. W. Kurnatowski wymienił prace ś. p. Kraszewskiego dotyczące numizmatyki i podał spis medali na uczczenie zasług Kraszewskiego wybitych, nie mógł jednak dodać wiado-

*) Czytaj: „Pamiatky archeologické a mistopisne“ wydawane przez J. Smolika w Pradze 1880—4 r.

mości, jak ś. p. Kraszewski sam swą działalność numizmatyczną określał. Dla uzupełnienia zatem artykułu p. W. K. podajemy list do podpisanego d. 31 stycznia 1884 r. z Drezna pisany. List ten oprócz stwierdzenia działalności numizmatycznych, jest ciekawy z powodu wyjaśnienia stosunku pokrewieństwa ś. p. Kraszewskiego z posiadaczami zbiorów numizmatycznych: Urbanowskiemi, Hr. Starzyńskiemi. List ten dosłownie brzmi:

„Szanowny Panie!

„Śpieszę podziękować za bibliografią z takiem staraniem i dokładnością wykonaną, która dla nauki literatury numizmatycznej bardzo ważny stanowi przyczynek. Co do mnie, specyalnie nigdy nie pracowałem nad tym przedmiotem, ale kilka razy w życiu zmuszony byłem go dotknąć i z nim się obeznać. Notatki pańskie o moich numizmatycznych małych robotach są bardzo dokładne.

„Po panu Krzysztofie Urbanowskim obywatelu majętnym, miłośniku sztuki, wiele pięknych obrazów i znaczną kolekcyą numizmatyczną wziął brat jego p. Antoni Urbanowski dziedzic też znacznych dóbr na Podolu i Wołyniu, który mieszkał w Horodcu (Polesie Wołyńskie). Żona jego pani Elżbieta z Kraszewskich Urbanowska, była ciotką rodzoną mojej żony (Woroniczowej urodzonej z Kraszewskiej także). Ztąd moja znajomość i długoletnie stosunki z p. Antonim Urbanowskim, który równie piękną bibliotekę swą jak zbiór medalów starożytnych i polskich oddał mi do użycia, do uporządkowania i t. d. Spisałem katalog nietylko polskich medalów i monet ale greckich i rzymskich bardzo obfity i piękny. Z tego powodu musiałem się trochę z numizmatyką oswoić. Zbiór p. Ant. Urbanowskiego w dwóch przepysznych, jako artystyczne dzieło, szafach w bronzy francuskie złocone ozdobionych — mieścił się. Polski obfitował w medale, monety były bardzo nie kompletne. Odbicia medalów, cezelowanie ich, sam materyał (złoto przeważnie) czyniły je nader cennemi. Po śmierci p. Ant. Urbanowskiego zbiór ten został w dożywociu ciotki mojej żony, po której zgonie odziedziczyli go Starzyńscy urodzeni z Urbanowskiej. Dostał się p. hr. Starzyńskiej, która była 1° voto za Potockim (Willanów) potem po rozwodzie za Starzyńskim Edwardem. Pani ta świeżo sprzedała zbiór, który wprzódy nabyciem zbioru hr. Łosia i przez K. Beyera kompletowała. Mówią, że wzięła nie więcej nad 20.000 marek. Za szafy miał pono Rothschild zapłacić 100,000 franków. Cudowne one były. Bronzy na nich wyobrażały bicie monet i t. p. do numizmatyki się odnoszące ozdoby.

„O zbiorach, któreby Panu dobr. były nie znane, wątpię ażebym i ja miał wiedzieć.

„Wielka szkoda rozproszonego zbioru po Urbanowskich — Starzyńskiej, nie tylko tak rzadkie złote medale — monety jak ów portugał Zygmuntowski rytowany **przezemnie,** *znajdowały się tam, ale jeszcze pyszne egzemplarze medalów elbląskich, gdańskich jakby dziś zpod stempla i z XVIII w. rzadkie, jak mennicze próby Stan. Augusta i t. p. nie pamiętam dziś dokładnie. Był i Smoleński Zygmunta III. Monet ortów, denarów i t. p. było stosunkowo nie wiele, brakteatów jeszcze mniej. Głównie widać pierwszy założyciel Krzysztof Urbanowski starał się o medale i o egzemplarze co najpiękniejsze, 20,000 marek dla bogatej pani nie stanowiły znacznej sumy, a szkoda jest wielka. Sprzedawano przez licytacyą w Berlinie, niektóre medale do gabinetu królewskiego nabyto podobno. Trudno się dokładniej coś dowiedzieć.*

„Był w mojem posiadaniu ręką Albetrandego pisany katalog monet zbioru Stanisł. Augusta, ale nie mogę sobie przypomnieć co się z nim stało, spory tom in folio. — Proszę przyjąć wyrazy szancunku z jakim zostaję ***J. I. Kraszewski***".

Antoni Ryszard.

Nekrologia.

† **Feldmanowski Hieronim** konserwator zbiorów Tow. Naukowego w Poznaniu. Umarł dn. 8 lipca 1885 r.

Ś. p. Feldmanowski był miłośnikiem numizmatów, pod jego opieką czasowo zostawał zbiór numizmatów Tow. Nauk. Pozn., w r. 1873 nabył wykopalisko monet z X i XI wieku z pod Giecza dla Tow. Nauk Pozn. Wiadomość o tem wykopalisku podał senatorowi Stronczyńskiemu, który tę wiadomość w swem dziele w roku 1883 wydanem zużytkował. Podając życiorys Sew. hr. Mielżyńskiego w „Tygodniku illustrowanym“ 1873 r. Nr. 294 dołączył rysunek i opis: „Medal odbity staraniem J. I. Kraszewskiego na cześć ś. p. Mielżyńskiego“. Posiadał też własny zbiorek.

Feldmanowski urodził się w roku 1822 w W. X. Poznańskiem był nauczycielem, w roku 1848 uczestniczył w walce, ranny pod Miłosławiem następnie więzień. Potem był sekretarzem i konserwatorem Tow. Naukowego w Poznaniu. W roku 1873 brał udział w urządzeniu obchodu rocznicy Kopernika. Zacny patryota.

† **Malczewski Skarbek Adolf** zmarł w czerwcu r. 1887 w Trzemesznie.

Ś. p. Malczewski jako amator zbierał numizmaty polskie. W roku 1852 odkrył w Kruchowie wykopalisko koło 500 sztuk denarów Jagiellońskich zawierające (i inne starożytności) doniósł o tem Lelewelowi i Wolickiemu, a ten ostatni wykopalisko kruchowskie opisał i list Lelewela dotyczący ogłosił w „Bibliotece warszawskiej“ czerwiec 1852 str. 519—522.

Adolf Skarbek Malczewski urodził się w roku 1811, służył w wojsku polskiem, dosłużył się rangi pułkownika. Posiadał order „Virtuti militari“ i odznakę służby rządowej. Posiadał wieś Kruchów w W. X. Poznańskiem. W ostatnich latach zamieszkiwał w Trzemesznie.

† **Wiktor Jakób** obywatel ziemski we Lwowie zmarł w Karlsbadzie w lipcu 1887 roku.

Ś. p. Wiktor znawca numizmatów i zamiłowany zbieracz posiadał w swej kolekcyi monet polskich sztuk 500, medali religijnych koło 200 i medali osób zasłużonych i znakomitych w kraju przeszło sztuk 500. Dział ten ostatni specyalnie kompletowany zawiera wiele rzadkich pięknych srebrnych i złotych okazów. Obecnie w rękach spadkobierców syna i córki.

Jakób Wiktor urodzony w roku 1815 był właścicielem dóbr Załuże i Wankowa w Galicyi, był dyrektorem a od roku 1884 Vice prezesem Towarzystwa Kredytowego Ziemskiego we Lwowie.

† **Woszczyński Rola Michał** radca sądu obwodowego w Rzeszowie. Wracając z Karlsbadu umarł u swej siostry w Podgórzu pod Krakowem dnia 26 sierpnia 1887 r.

Ś. p. Woszczyński był zamiłowanym zbieraczem monet i medali polskich, posiadał ładną kolekcyę wraz z nabytem zbiorem po ś. p. Rychterze koło sztuk 1000, w tem wiele lepszych okazów. Zbiór ten jest do sprzedania.

Michał Woszczyński urodził się w Oświęcimie w r. 1823 gdzie ojciec jego był pocztmistrzem; gimnazyum kończył w Tarnowie, a studyum prawnicze we Lwowie poczem był urzędnikiem sądowym w Siedmiogrodzie i Węgrzech. Przełożył z węgierskiego na język polski grywaną u nas sztukę: „Stary Piechur i syn jego huzar“ tłumaczył też kilka poezyj węgierskich. Od roku 1860 służył w Rzeszowie, gdzie awansował do rangi radcy sądowego — był też radcą miasta Rzeszowa.

† **Okuniewski Belina Franciszek** miłośnik numizmatów zmarł w Krakowie w lutym w 1888 roku.

Ś. p. Okuniewski urodził się w roku 1800 był urzędnikiem skarbowym w Oświęcimie.

Antoni Ryszard.

Objaśnienie rycin na tablicach XXXVII i XXXIII.

Nr. 527. Medal złoty Jana na Słupowie Szembeka kanclerza koronnego († 1731). Opisany w Bentkowskim Nr. 493 w srebrze. Niniejszy złoty medal znajduje się w zbiorze familii Szembeków.

Nr. 528. Medalik Leona XIII papieża wybity na pamiątkę 50-letniego jubileuszu kapłańswa w mosiądzu posrebrzanym i pozłacanym.

Nr. 529. Medal złoty bez roku Piotra Koslowskiego. Waga 29,8 grm. oryginalny z XVI wieku. Odlew cyzelowany.

Nr. 530. Jetton miedziany Andrzeja (albo Adama albo Augusta etc.) prawdopodobnie Szembeka biskupa S...??

Nr. 531 i 532. Medale nagrodowe dla uczniów szkoły krakowskiej Sztuk Pięknych. Pierwsze przez mistrza Jana Matejkę wręczenie medali, przy których dołączane były dyplomy udowadniające przyznanie nagrody, odbyło się dnia 4 lutego 1888 roku. Rozdano złotych dwa, srebrnych trzy a bronzowych pięć.

Medale Nr. 531 bite są w srebrze i brązie a Nr. 532 tylko w złocie.

Nr. 533. Medal na pamiątkę 25-letniej rocznicy powstania 1863 roku, roboty A. Schindlera, bity w srebrze i neusilbrze.

Nr. 534. Medal wybity na pamiątkę powstania 1863 r., roboty Ch. Wienera, bity w srebrze i brązie.

Nr. 535. Medal wybity w roku 1880 na pamiątkę 50-letniej rocznicy powstania listopadowego 1830 r., przez Towarzystwo zjednoczenia Polaków w Ameryce, roboty Demarest, bity w brązie.

Nr. 536. Medal na pamiątkę 50-letniej rocznicy powstania listopadowego 1830, roboty W. A. Malinowskiego, wybity staraniem komitetu lwowskiego w brązie.

Nr. 537. Medal na pamiątkę 3-go zjazdu ochotniczych Straży pożarnych w Król. Gal. i Lod. z W. Ks. Krak. dnia 10 i 11 grudnia 1887 r. we Lwowie, wybity w cynie z uszkiem.

Nr. 538. Medal na pamiątkę drugiego zjazdu polskich techników we Lwowie dnia 3, 4, 5, 6, 7 października 1886 roku, wybity w cynie roboty A. S(chindlera).

Nr. 539. Medal nagrodowy komitetu wystawy krajowo-rolniczej przemysłowej etnograficznej oraz sztuki polskiej w Krakowie roku 1887, bity tylko w brązie.

Nr. 540. Medal na pamiątkę pobytu Polaków Honwedów z roku 1848/9 w Budapeszcie dnia 6/9 1885 roku ręcznej roboty neusilbrowy.

Nr. 541. Medalik Nieustającej adoracyi Najśw. Sakr. w kościele S. S-Bernardynek w Krakowie wybity nakładem klasztoru Bernardynek u św. Józefa w Krakowie w mosiądzu.

Nr. 542. Medal nagrodowy Towarzystwa cyklistów w Warszawie za wyścig, bity w srebrze.

Dołącza się Tablica XXXVII i XXXVIII medali nieznanych i nowych.

Redaktor i wydawca M. Kurnatowski. Druk Wł. L. Anczyca i Sp. pod zarządem J. Gadowskiego.

527.
CANCELLARIVS·S·C·IOANIN SLVP SZEMBEK SVPREM REGNI POLON
LEO XIII· PONT·M·
528.
N. PA MIĄTKĘ JUBI 50 LEUSZ KAPŁAN STWA·
529.
SŁOWSKI·C·W· PETRVS·KO
PATRONE SANCTISS: FAVE
530
V AS ES
V A S COGITA·MO RI·ET·VIVE VT·VIVAS E S
531.
FRANCISZEK·JÓZEF·CESARZ·AUSTRYI
S. CZAPLICKI
SZKOŁA KRAKOWSKA SZTUK PIĘKNYCH ZASŁUŻONEMU
FRANCISZEK·JÓZEF·CESARZ·AUSTRYI
532.
SZKOŁA KRAKOWSKA SZTUK PIĘKNYCH ZASŁUŻONEMU
534.
POLONIA MDCCCLXIII
CH. WIENER.
RÓWNOŚĆ·WOLNOŚĆ·NIEPODLEGŁOŚĆ
S. SCHINDLER LWÓW
533.
TOWARZYSZ BRONI 1863/4
535.
50CIO LETNIA ROCZNICA POWSTANIA NARODOWEGO W ROKU 1830.
TOWARZYSTWO ZJEDNOCZENIA POLAKÓW W AMERYCE
BRACIA BRACIOM NA WOLNEJ AMERYKAŃSKIEJ ZIEMI 29 LISTOPADA 1880 ROKU NEW-YORK
DEMAREST

536.
USQUE AD FINEM
ZA WASZĄ I NASZĄ WOLNOŚĆ
W. A. MALINOWSKI.
MDCCCXXX
POLSKA
BOHATEROM POWSTANIA
LISTOPADOWEGO
W
PIĘĆDZIESIĘCIOLETNIĄ
ROCZNICĘ
537.
KRÓL. GAL. I LOD. Z W. KS. KRAK. ✱ 3 ZJAZD OCHOTNICZYCH STRAŻY POŻARNYCH W
JEDEN ZA WSZYSTKICH WSZYSCY ZA JEDNEGO
D. 10.11. GRUDNIA
LWÓW
1887 ROKU
538.
AS
DRUGI
ZJAZD
POLSKICH
TECHNIKÓW
WE LWOWIE
1886
D. 4. 5. 6. 7. PAŹDZIERNIKA
539.
WYSTAWA KRAJOWA ROLNICZA I PRZEMYSŁOWA
NAGRODA
KOMITETU
WYSTAWY
ETNOGRAFICZNA ORAZ SZTUKI POLSKIEJ W KRAKOWIE
1887
540
NA PAMIĄTKĘ POBYTU W BUDAPESZCIE 3/3 1885
POLACY
HONWEDZI
Z ROKU
1848/9.
541.
NIEUSTAJ. ADORACYA NAJŚW. SAKR. W. KOŚĆ. SS. BERNARDYNEK W KRAKOWIE
ŚWIĘTY JÓZEFIE PATRONIE KOŚCIOŁA ŚWIĘTEGO MÓDL SIĘ ZA NAMI
542.
NAGRODA
TOWARZYSTWO CYKLISTÓW W WARSZAWIE
ZA
WYŚCIG
NA
D.
18